

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)

της 6ης Νοεμβρίου 2014*

«Παράβαση κράτους μέλους — Αστικά λύματα — Οδηγία 91/271/ΕΟΚ — Άρθρα 3 και 4 — Υποχρέωση συλλογής — Υποχρέωση επεξεργασίας»

Στην υπόθεση C-395/13,

με αντικείμενο προσφυγή του άρθρου 258 ΣΛΕΕ λόγω παραβάσεως, ασκηθείσα στις 12 Ιουλίου 2013,

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από την Ο. Beynet και τον Ε. Manhaeve, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

προσφεύγουσα,

κατά

Βασιλείου του Βελγίου, εκπροσωπούμενου από τους Τ. Materne και J.-C. Halleux, επικουρούμενους από τους Ε. Gillet και Α. Lerièce, avocats,

καθού,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

συγκείμενο από τους Τ. von Danwitz, πρόεδρο τμήματος, Α. Rosas, Ε. Juhász (εισηγητή), D. Šváby και C. Vajda, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: J. Kokott

γραμματέας: V. Tourrès, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 15ης Μαΐου 2014,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

Απόφαση

- 1 Με το δικόγραφο της προσφυγής της, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ζητεί από το Δικαστήριο να διαπιστώσει ότι το Βασίλειο του Βελγίου, παραλείποντας να διασφαλίσει τη συλλογή και την επεξεργασία των αστικών λυμάτων 57 μικρών οικισμών με ισοδύναμο πληθυσμού (στο εξής: ι.π.) άνω των 2 000 και κάτω των 10 000 μονάδων, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 3 και 4 της οδηγίας 91/271/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1991, για την επεξεργασία των αστικών λυμάτων (ΕΕ L 135, σ. 40, στο εξής: οδηγία).

Το νομικό πλαίσιο

- 2 Η τρίτη και η όγδοη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας προβλέπουν τα εξής:

«[...] για να αποφεύγονται οι αρνητικές επιδράσεις στο περιβάλλον από τη διάθεση ανεπαρκώς επεξεργασμένων αστικών λυμάτων, απαιτείται γενικώς η δευτεροβάθμια επεξεργασία τους:

[...]

[...] οι σταθμοί επεξεργασίας λυμάτων, τα ύδατα και η διάθεση της λυματολάσπης πρέπει να παρακολουθούνται ώστε να διασφαλίζεται η προστασία του περιβάλλοντος από τις αρνητικές επιδράσεις της απόρριψης λυμάτων».

- 3 Κατά το άρθρο 1 της οδηγίας:

«Η παρούσα οδηγία αφορά τη συλλογή, την επεξεργασία και την απόρριψη αστικών λυμάτων και την επεξεργασία και την απόρριψη λυμάτων από ορισμένους βιομηχανικούς τομείς.

Σκοπός της παρούσας οδηγίας είναι η προστασία του περιβάλλοντος από τις αρνητικές επιπτώσεις της απόρριψης αυτών των λυμάτων.»

- 4 Το άρθρο 2 της οδηγίας ορίζει τα εξής:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, νοούνται ως:

- 1) “Αστικά λύματα”: τα οικιακά λύματα ή το μείγμα οικιακών με βιομηχανικά λύματα ή/και όμβρια ύδατα.

[...]

- 4) “Οικισμοί”: οι περιοχές στις οποίες ο πληθυσμός ή/και οι οικονομικές δραστηριότητες είναι επαρκώς συγκεντρωμένα ώστε τα αστικά λύματα να μπορούν να συλλέγονται και να διοχετεύονται σε σταθμό επεξεργασίας αστικών λυμάτων ή σε τελικό σημείο απόρριψης.

- 5) “Δίκτυο αποχέτευσης”: το σύστημα αγωγών που συλλέγει και διοχετεύει τα αστικά λύματα.

- 6) “1 [ι.π.]”: το αποικοδομήσιμο οργανικό φορτίο που παρουσιάζει βιομηχανικές ανάγκες σε οξυγόνο πέντε ημερών (BOD 5) ίσες προς 60 g/ημέρα.

- 7) “Πρωτοβάθμια επεξεργασία”: η επεξεργασία των αστικών λυμάτων με φυσική ή/και χημική μέθοδο που περιλαμβάνει την καθίζηση των αιωρούμενων στερεών, ή με άλλες μεθόδους με τις οποίες το BOD 5 των εισερχόμενων λυμάτων μειώνεται τουλάχιστον κατά 20 % πριν από την απόρριψη και το συνολικό φορτίο των αιωρούμενων στερεών στα εισερχόμενα λύματα μειώνεται κατά 50 % τουλάχιστον.

8) “Δευτεροβάθμια επεξεργασία”: η επεξεργασία των αστικών λυμάτων με μέθοδο που, κατά κανόνα, περιλαμβάνει βιολογική επεξεργασία με δευτεροβάθμια καθίζηση, ή με άλλες μεθόδους διά των οποίων τηρούνται οι απαιτήσεις που καθορίζονται στον πίνακα 1 του παραρτήματος I.

[...]»

5 Το άρθρο 3 της οδηγίας έχει ως εξής:

«1. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε όλοι οι οικισμοί να διαθέτουν δίκτυα αποχέτευσης αστικών λυμάτων:

[...]

— έως τις 31 Δεκεμβρίου 2005 το αργότερο, για τους οικισμούς με ι.π. μεταξύ 2 000 και 15 000.

[...]

Στις περιπτώσεις κατά τις οποίες η εγκατάσταση αυτών των δικτύων δεν δικαιολογείται, είτε λόγω του ότι δεν ωφελεί το περιβάλλον, είτε λόγω υπερβολικού κόστους, χρησιμοποιούνται μεμονωμένα συστήματα ή άλλα κατάλληλα συστήματα που επιτυγχάνουν το ίδιο επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος.

2. Τα περιγραφόμενα στην παράγραφο 1 αποχετευτικά δίκτυα πρέπει να πληρούν τις απαιτήσεις του παραρτήματος I, σημείο A. [...]»

6 Το άρθρο 4 της οδηγίας προβλέπει τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε τα αστικά λύματα που διοχετεύονται σε αποχετευτικά δίκτυα να υποβάλλονται, πριν από την απόρριψή τους, σε δευτεροβάθμια ή σε ισοδύναμη επεξεργασία, ως εξής:

[...]

— το αργότερο έως τις 31 Δεκεμβρίου 2005, για τα λύματα που αποβάλλονται σε γλυκά ύδατα και σε εκβολές ποταμών, από οικισμούς με ι.π. μεταξύ 2 000 και 10 000.

[...]

3. Οι απορρίψεις από τους περιγραφόμενους στις παραγράφους 1 και 2 σταθμούς επεξεργασίας αστικών λυμάτων πρέπει να πληρούν τις απαιτήσεις του παραρτήματος I, σημείο B. [...]

4. Το φορτίο που εκφράζεται με ι.π. υπολογίζεται με βάση το μέγιστο μέσο εβδομαδιαίο φόρο που εισέρχεται στο σταθμό επεξεργασίας στη διάρκεια του έτους, εξαιρουμένων των ασυνήθων καταστάσεων, όπως οι περιπτώσεις καταρρακτώδους βροχής.»

7 Το άρθρο 15, παράγραφος 1, της οδηγίας ορίζει τα εξής:

«Οι αρμόδιες αρχές ή τα κατάλληλα όργανα παρακολουθούν:

— τις απορρίψεις από σταθμούς επεξεργασίας αστικών λυμάτων, για να εξακριβώνουν τη συμμόρφωση προς τις απαιτήσεις του παραρτήματος I, σημείο B, σύμφωνα με τις διαδικασίες ελέγχου που ορίζονται στο παράρτημα I, σημείο Δ,

[...]».

8 Το παράρτημα I της οδηγίας, τιτλοφορούμενο «Απαιτήσεις για τα αστικά λύματα», έχει ως εξής:

«Α. Αποχετευτικά δίκτυα [...] Τα αποχετευτικά δίκτυα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις απαιτήσεις της επεξεργασίας των λυμάτων. Ο σχεδιασμός, η κατασκευή και η συντήρηση των αποχετευτικών δικτύων πρέπει να διενεργούνται σύμφωνα με τις καλύτερες τεχνικές γνώσεις, που δεν συνεπάγονται υπερβολικό κόστος, ιδίως όσον αφορά:

- τον όγκο και τα χαρακτηριστικά των αστικών λυμάτων,
- την πρόληψη διαρροών,
- τον περιορισμό της ρύπανσης των υδάτων υποδοχής λόγω υπερχειλίσεων από νεροποντές.

B. Απόρριψη από σταθμούς επεξεργασίας αστικών λυμάτων στα ύδατα υποδοχής [...]

1. Ο σχεδιασμός ή η μετασκευή των σταθμών επεξεργασίας λυμάτων γίνεται έτσι ώστε να μπορούν να λαμβάνονται αντιπροσωπευτικά δείγματα των εισερχομένων και των επεξεργασμένων λυμάτων προτού απορριφθούν στα ύδατα υποδοχής.
2. Οι απορρίψεις από σταθμούς επεξεργασίας αστικών λυμάτων, οι οποίες υποβάλλονται σε επεξεργασία, σύμφωνα με τα άρθρα 4 και 5 της παρούσας οδηγίας, πρέπει να πληρούν τις απαιτήσεις που παρατίθενται στον πίνακα 1. [...]

Δ. Μέθοδοι αναφοράς για την παρακολούθηση και την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων

1. Τα κράτη μέλη φροντίζουν ώστε η μέθοδος παρακολούθησης που εφαρμόζεται να ανταποκρίνεται τουλάχιστον στο επίπεδο απαιτήσεων που περιγράφεται κατωτέρω.

[...]

2. Εικοσιτετράωρα δείγματα ανάλογα προς τη ροή ή βασισμένα στη χρονική διάρκεια συλλέγονται στο ίδιο, σαφώς καθορισμένο σημείο της εξόδου και, εφόσον χρειάζεται, της εισόδου του σταθμού επεξεργασίας, ώστε να ελέγχεται κατά πόσον τα εξερχόμενα λύματα πληρούν τις απαιτήσεις απόρριψης που ορίζονται στην παρούσα οδηγία.

Εφαρμόζονται κατάλληλες διεθνείς εργαστηριακές πρακτικές με στόχο τη μείωση στο ελάχιστο της αποικοδομήσεως των δειγμάτων μεταξύ συλλογής και αναλύσεως.

3. Ο ελάχιστος ετήσιος αριθμός δειγμάτων καθορίζεται ανάλογα με το μέγεθος του σταθμού επεξεργασίας και συλλέγεται σε τακτά χρονικά διαστήματα κατά τη διάρκεια του έτους:

— 2 000 και 9 999 ι.π.:

12 δείγματα τον πρώτο χρόνο.

4 δείγματα τα επόμενα χρόνια εφόσον αποδειχθεί ότι τον πρώτο χρόνο το νερό πληροί τις διατάξεις της παρούσας οδηγίας· εάν κανένα από τα 4 δείγματα δεν είναι ικανοποιητικό, τον επόμενο χρόνο πρέπει να λαμβάνονται 12 δείγματα.

[...]»

- 9 Οι τίτλοι των σημείων Α και Β του παραρτήματος Ι της οδηγίας παραπέμπουν σε υποσημείωση η οποία έχει ως εξής:

«Δεδομένου ότι, στην πράξη, είναι αδύνατο να κατασκευασθούν αποχετευτικά δίκτυα και σταθμοί επεξεργασίας, ούτως ώστε να είναι δυνατή η επεξεργασία όλων των λυμάτων υπό καταστάσεις όπως ασυνήθεις ισχυρές βροχοπτώσεις, τα κράτη μέλη αποφασίζουν τη λήψη μέτρων για τον περιορισμό της ρύπανσης από υπερχειλίσεις υδάτων λόγω νεροποντής. Τα μέτρα αυτά μπορούν να βασίζονται στο βαθμό αραίωσης, στη χωρητικότητα των σχετικών αποδεκτών σε σχέση με τη ροή κατά την εποχή ξηρασίας ή σε ορισμένο αποδεκτό ετήσιο αριθμό υπερχειλίσεων.»

- 10 Ο πίνακας 1 του παραρτήματος Ι φέρει τον τίτλο «Απαιτήσεις για απορρίψεις από σταθμούς επεξεργασίας αστικών λυμάτων που διέπονται από τα άρθρα 4 και 5 της παρούσας οδηγίας». Ο πίνακας αυτός έχει ως εξής:

«Παράμετροι	Συγκέντρωση	Ελάχιστη εκατοστιαία μείωση [...]	[...]
Βιο[χημικές] ανάγκες σε οξυγόνο (BOD5 στους 20 °C) χωρίς νιτροποίηση [...]	25 mg/l O ₂	70-90 40 δυνάμει άρθρου 4, παράγραφος 2	[...]
Χημικές ανάγκες σε οξυγόνο (COD)	125 mg/l O ₂	75	[...]
[...]	[...]	[...]	[...]»

- 11 Προβλέπεται, μετά τον τίτλο του εν λόγω πίνακα 1, ότι «[ε]φαρμόζεται η τιμή συγκέντρωσης ή το ποσοστό μείωσης».
- 12 Ο τίτλος της τρίτης στήλης του εν λόγω πίνακα 1 παραπέμπει σε μια υποσημείωση που διευκρινίζει:
«Μείωση ανάλογα με το φορτίο των εισρεόντων λυμάτων.»
- 13 Ο τίτλος της δεύτερης σειράς του ίδιου πίνακα 1 παραπέμπει σε υποσημείωση η οποία έχει ως εξής:
«Η παράμετρος αυτή μπορεί να αντικατασταθεί από άλλη: ολικός οργανικός άνθρακας (TOC) ή ολικές ανάγκες σε οξυγόνο (TOD) αν μπορεί να ευρεθεί σχέση μεταξύ του BOD5 και της υποκατάστατης παραμέτρου.»
- 14 Από τον πίνακα 1 του παραρτήματος Ι της οδηγίας προκύπτει ότι οι «βιο[χημικές] ανάγκες σε οξυγόνο (BOD5 στους 20 °C) χωρίς νιτροποίηση» των απορρίψεων από σταθμούς επεξεργασίας αστικών λυμάτων που διέπονται από τα άρθρα 4 και 5 της οδηγίας πρέπει να πληρούν μια προϋπόθεση μέγιστης συγκεντρώσεως 25 mg/l οξυγόνου ή πρέπει να μειώνονται τουλάχιστον κατά 70 % σε σχέση με τις τιμές κατά την εισροή στους σταθμούς αυτούς και ότι οι «χημικές ανάγκες σε οξυγόνο (COD)» των απορρίψεων αυτών δεν πρέπει να υπερβαίνουν τη μέγιστη τιμή συγκεντρώσεως των 125 mg/l οξυγόνου ή πρέπει να μειώνονται κατά 75 % σε σχέση με τις τιμές κατά την εισροή στους σταθμούς αυτούς.

Η προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασία

- 15 Με έγγραφο της 29ης Μαΐου 2007, η Επιτροπή ζήτησε από τις βελγικές αρχές να της παράσχουν στοιχεία σχετικά με την τήρηση των υποχρεώσεων τους συλλογής και επεξεργασίας τις οποίες υπέχουν από τα άρθρα 3 και 4 της οδηγίας. Οι αρχές αυτές απάντησαν στο εν λόγω αίτημα στις 15 Ιουλίου 2009. Από την εξέταση της απαντήσεως αυτής προέκυπτε ότι, σε σημαντικό αριθμό

οικισμών με ι.π. άνω των 2 000 και κάτω των 10 000 μονάδων, οι οποίοι καλούνται «μικροί οικισμοί», δεν τηρούνταν τα άρθρα 3 και 4 της οδηγίας. Ως εκ τούτου, η Επιτροπή απηύθυνε στο Βασίλειο του Βελγίου έγγραφο οχλήσεως στις 25 Νοεμβρίου 2009.

- 16 Κατόπιν εξετάσεως της απαντήσεως των βελγικών αρχών στο εν λόγω έγγραφο οχλήσεως, η οποία δόθηκε με έγγραφο της 29ης Ιανουαρίου και της 10ης Μαρτίου 2010, η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι σε πλείονες οικισμούς εξακολουθούσαν να μην τηρούνται οι διατάξεις των άρθρων 3 και 4 της εν λόγω οδηγίας. Κατά συνέπεια, απηύθυνε, στις 28 Απριλίου 2011, αιτιολογημένη γνώμη στο Βασίλειο του Βελγίου. Κατόπιν της απαντήσεως των βελγικών αρχών στην αιτιολογημένη γνώμη και της ανταλλαγής εγγράφων που ακολούθησε, η Επιτροπή κατέληξε στη διαπίστωση ότι 57 οικισμοί, τόσο της Περιφέρειας της Φλάνδρας όσο και της Περιφέρειας της Βαλλωνίας, εξακολουθούσαν να μη συμμορφώνονται προς τις διατάξεις της οδηγίας και, ως εκ τούτου, αποφάσισε να ασκήσει την υπό κρίση προσφυγή.

Επί της προσφυγής

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 17 Η Επιτροπή υποστηρίζει, επικαλούμενη τη σκέψη 25 της αποφάσεως Επιτροπή κατά Ισπανίας (C-219/05, EU:C:2007:223), ότι το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας επιβάλλει υποχρέωση συλλογής η οποία, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, συνιστά συγκεκριμένη υποχρέωση επιτεύξεως αποτελέσματος, διατυπωμένη κατά τρόπο σαφή και κατηγορηματικό, ώστε όλα τα αστικά λύματα που προέρχονται από οικισμούς να διοχετεύονται σε αποχετευτικά δίκτυα εντός της ταχθείσας με την οδηγία προθεσμίας. Το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας επιβάλλει υποχρέωση επεξεργασίας, κατά την οποία τα κράτη μέλη πρέπει να μεριμνούν προκειμένου όλα τα αστικά λύματα που διοχετεύονται στα αποχετευτικά δίκτυα τα οποία έχουν δημιουργηθεί κατ' εφαρμογήν του άρθρου 3 της οδηγίας να υποβάλλονται, πριν την απόρριψή τους στα ύδατα υποδοχής, σε δευτεροβάθμια ή ισοδύναμη επεξεργασία διεξαχθείσα σύμφωνα με διαδικασία στο πλαίσιο της οποίας τηρούνται τα προβλεπόμενα στον πίνακα 1 του παραρτήματος I της οδηγίας.
- 18 Επιπλέον, από την όγδοη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας προκύπτει ότι τα κράτη μέλη πρέπει να μεριμνούν για την εφαρμογή μιας μεθόδου εποπτείας των σταθμών επεξεργασίας αστικών λυμάτων η οποία συνάδει προς τις επιταγές που παρατίθενται στο σημείο Δ του παραρτήματος I της οδηγίας. Ως εκ τούτου, κατά την Επιτροπή, το γεγονός ότι υφίσταται σταθμός επεξεργασίας αστικών λυμάτων και ότι η λειτουργία του διαπιστώθηκε με μία μόνο δειγματοληψία της οποίας οι συγκεκριμένες τιμές είναι σύμφωνες προς τα προβλεπόμενα στον πίνακα 1 του παραρτήματος I της οδηγίας, δεν αρκεί για να αποδειχθεί ότι η επεξεργασία των αστικών λυμάτων από τον σταθμό αυτό ανταποκρίνεται στις επιταγές του άρθρου 4 της οδηγίας. Πράγματι, στα κράτη μέλη εναπόκειται να μεριμνούν ώστε, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο σημείο Δ του παραρτήματος I της οδηγίας, η προσήκουσα λειτουργία των σταθμών επεξεργασίας αστικών λυμάτων να ελέγχεται με τη συλλογή δώδεκα δειγμάτων τουλάχιστον σε διάστημα ενός έτους.
- 19 Η Επιτροπή επισημαίνει ότι η οδηγία δεν έχει εφαρμογή στους οικισμούς με ι.π. κάτω των 2 000 μονάδων, οπότε η μη συλλογή αστικών λυμάτων που αντιστοιχούν σε ι.π. κάτω των 2 000 μονάδων δεν συνιστά, αυτή και μόνη, παράβαση του άρθρου 3 της οδηγίας. Επιπλέον, παρά το γεγονός ότι η οδηγία επιβάλλει ποσοστό συλλογής 100 %, η Επιτροπή, στο πλαίσιο της ασκήσεως της διακριτικής της εξουσίας ως προς την κίνηση διαδικασίας λόγω παραβάσεως έκρινε εν προκειμένω ότι ποσοστό συλλογής 98 % ήταν επαρκές, απαιτώντας συγχρόνως το υπόλοιπο 2 % του μη συλλεγέντος φορτίου να μην αντιπροσωπεύει ι.π. υψηλότερο ή ίσο προς τις 2 000 μονάδες. Η Επιτροπή υποστηρίζει επιπλέον, αναφερόμενη στη σκέψη 25 της αποφάσεως Επιτροπή κατά Ελλάδας (C-440/06, EU:C:2007:642), ότι, δεδομένου ότι ορισμένοι οικισμοί δεν διαθέτουν συστήματα που καθιστούν δυνατή τη συλλογή, σύμφωνα με τις επιταγές του άρθρου 3 της οδηγίας, του 98 % των αστικών

λυμάτων τα οποία απορρίπτουν, δεν πληρούνται κατά μείζονα λόγο η προβλεπόμενη στο άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας υποχρέωση υποβολής του συνόλου των απορρίψεων σε δευτεροβάθμια ή ισοδύναμη επεξεργασία.

- 20 Βάσει των σκέψεων αυτών, η Επιτροπή διαπιστώνει ότι η κατάσταση ενός οικισμού της Περιφέρειας της Φλάνδρας δεν είναι σύμφωνη προς το άρθρο 4 της οδηγίας και ότι η κατάσταση 56 οικισμών της Περιφέρειας της Βαλλωνίας δεν είναι σύμφωνη είτε προς το άρθρο 4 είτε, από κοινού, προς τα άρθρα 3 και 4 της οδηγίας.
- 21 Η Βελγική Κυβέρνηση αντικρούει την επιχειρηματολογία της Επιτροπής κατά την οποία το ζήτημα αν η λειτουργία ενός σταθμού επεξεργασίας αστικών λυμάτων είναι σύμφωνη προς το άρθρο 4 της οδηγίας πρέπει να εκτιμάται υπό το πρίσμα του σημείου Δ του παραρτήματος I της οδηγίας. Συγκεκριμένα, δεν υφίσταται καμία νομική βάση η οποία να επιβάλλει τη συλλογή δειγμάτων επί ένα έτος, δεδομένου ότι το άρθρο 4 της οδηγίας δεν παραπέμπει στο σημείο Δ του παραρτήματος I, αλλά στο σημείο Β του παραρτήματος αυτού, το οποίο δεν επιβάλλει υποχρέωση συλλογής δειγμάτων επί ένα έτος τουλάχιστον μετά τη θέση σε λειτουργία του σταθμού επεξεργασίας αστικών λυμάτων, προκειμένου να θεωρηθεί ότι ο εν λόγω οικισμός έχει συμμορφωθεί προς το άρθρο 4 της οδηγίας.
- 22 Η Βελγική Κυβέρνηση παρατηρεί ότι στο σημείο Δ του παραρτήματος I παραπέμπει το άρθρο 15 της οδηγίας. Εντούτοις, δεν γίνεται μνεία του άρθρου αυτού στο δικόγραφο της προσφυγής και, συνεπώς, το εν λόγω άρθρο δεν αποτελεί αντικείμενο της διαδικασίας. Ως εκ τούτου, πρέπει να συναχθεί το συμπέρασμα ότι, κατά το άρθρο 4 και το παράρτημα I, σημείο Β, της οδηγίας, εφόσον σταθμός επεξεργασίας λυμάτων ο οποίος εξυπηρετεί έναν οικισμό έχει τεθεί σε λειτουργία και από τα αποτελέσματα των αναλύσεων προκύπτει ότι η σύνθεση των επεξεργασμένων λυμάτων είναι σύμφωνη προς τις προδιαγραφές του πίνακα 1 του παραρτήματος I της οδηγίας, οι υποχρεώσεις που απορρέουν από την οδηγία έχουν εκπληρωθεί.
- 23 Χωρίς να αμφισβητεί ότι η Επιτροπή έχει τη διακριτική εξουσία να θεωρήσει ότι ένας οικισμός δεν έχει συμμορφωθεί προς το άρθρο 3 της οδηγίας, όταν συλλέγεται λιγότερο από το 98 % των αστικών λυμάτων του, η Βελγική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η θέση αυτή είναι πολύ αυστηρή, δυσανάλογη και δεν σέβεται τον σκοπό της οδηγίας καθόσον, σε μια τέτοια περίπτωση, ο κίνδυνος για το περιβάλλον είναι ελάχιστος, ίσως και ανύπαρκτος, κατά μείζονα λόγο διότι, σε όλους μαζί τους βελγικούς οικισμούς, το ποσοστό συλλογής των υδάτων αυτών ήταν υψηλότερο του 98 %.
- 24 Μολονότι αναγνωρίζει ότι η Περιφέρεια της Βαλλωνίας δεν εκπλήρωσε όλες τις υποχρεώσεις τις οποίες υπέχει από τα άρθρα 3 και 4 της οδηγίας εντός της ταχθείσας με την οδηγία αυτή προθεσμίας, η Βελγική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι ήταν εντελώς αδύνατο για την περιφέρεια αυτή να τηρήσει όλες τις υποχρεώσεις της, λαμβανομένων υπόψη των υλικών, τεχνικών και δημοσιονομικών περιορισμών τους οποίους έπρεπε να αντιμετωπίσει.
- 25 Λαμβανομένων υπόψη των στοιχείων και των αποτελεσμάτων που περιέχονται στα παραρτήματα του υπομνήματος αντικρούσεως το οποίο κατέθεσε η Βελγική Κυβέρνηση, η Επιτροπή περιορίζει το αντικείμενο της προσφυγής της στις αιτιάσεις που αφορούν όχι πλέον 57, αλλά 48 οικισμούς.
- 26 Ως εκ τούτου, για τους δεκαπέντε οικισμούς του Aywaille, του Baelen, του Blegny, του Chastre, του Grez-Doiceau, του Jodoigne, του Lasne, του Obourg, του Oreye, του Orp, του Raeren, του Sart-Dames-Avelines, του Soiron, του Sombrefe και του Yvoir-Anhée, η Επιτροπή κρίνει ότι, κατόπιν των στοιχείων των οποίων έγινε μνεία στην προηγούμενη σκέψη, το ποσοστό συλλογής αστικών λυμάτων δεν φθάνει το 98 %. Εντεύθεν προκύπτει παράβαση της υποχρέωσης συλλογής, η οποία προβλέπεται στο άρθρο 3 της οδηγίας, πράγμα το οποίο συνεπάγεται επίσης παράβαση της υποχρέωσης επεξεργασίας, η οποία προβλέπεται στο άρθρο 4 της οδηγίας.

- 27 Όσον αφορά τους 31 οικισμούς του Bassenge, του Chaumont-Gistoux, του Chièvres, του Crisnée, de Dalhem, του Dinant, του Écaussinnes, του Estinnes, του Feluy-Arquennes, του Fexhe-Slins, του Fosses-la-Ville, του Godarville, του Hannut, του Havré, του Jurbise, του Le Rœulx, του Leuze, του Lillois-Witterzée, του Profondeville, του Rotheux-Neuville, του Saint-Georges-sur-Meuse, του Saint-Hubert, του Sirault, του Sprimont, του Villers-la-Ville, του Villers-le-Bouillet, του Virginal-Hennuyères, του Walcourt, του Welkenraedt, του Wériion και του Wiers, η μη συμμόρφωσή τους προς την υποχρέωση επεξεργασίας την οποία προβλέπει το άρθρο 4 της οδηγίας είναι αποδεδειγμένη, καθόσον οι οικισμοί αυτοί δεν διαθέτουν σταθμό επεξεργασίας λυμάτων.
- 28 Όσον αφορά τους δύο οικισμούς του Gaurain-Ramecroix και του Hélécine, μολονότι οι οικισμοί αυτοί έχουν σταθμούς επεξεργασίας λυμάτων, δεν έχουν συμμορφωθεί προς το άρθρο 4 της οδηγίας, στο μέτρο που δεν συνέλεξαν δώδεκα δείγματα, όπως προβλέπει το άρθρο αυτό, κατά το πρώτο έτος λειτουργίας των εν λόγω εγκαταστάσεων.
- 29 Οι 48 οικισμοί αυτοί βρίσκονται στην Περιφέρεια της Βαλλωνίας.
- 30 Η Επιτροπή προσθέτει ότι, κατά πάγια νομολογία, κράτος μέλος δεν μπορεί να επικαλεσθεί πρακτικές ή διοικητικές δυσχέρειες για να δικαιολογήσει τη μη τήρηση των υποχρεώσεων και των προθεσμιών που προβλέπει μια οδηγία. Επιπλέον, επισημαίνει, αφενός, ότι ο νομοθέτης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχοντας επίγνωση του μεγέθους των έργων υποδομής που πρέπει να εκτελεστούν για τη θέση της οδηγίας σε εφαρμογή παρέσχε στα κράτη μέλη αρκούντως μακρά προθεσμία, ήτοι 14 έτη, η λήξη της οποίας ορίστηκε στις 31 Δεκεμβρίου 2005, προκειμένου να συμμορφωθούν προς τις υποχρεώσεις τους όσον αφορά οικισμούς όπως οι επίμαχοι και, αφετέρου, ότι κατέθεσε τη σχετική με την υπό κρίση υπόθεση προσφυγή της σχεδόν 8 έτη μετά τη λήξη της προθεσμίας αυτής.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- 31 Διαπιστώνεται, κατ' αρχάς, ότι το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας επιβάλλει υποχρέωση επιτεύξεως αποτελέσματος, διατυπωμένη κατά τρόπο σαφή και κατηγορηματικό, ώστε, το αργότερο μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 2005, όλα τα αστικά λύματα που προέρχονται από οικισμούς με ι.π. μεταξύ των 2 000 και των 15 000 να διοχετεύονται σε δίκτυο αποχετεύσεως των αστικών λυμάτων (βλ., κατ' αναλογία, αποφάσεις Επιτροπή κατά Ισπανίας, EU:C:2007:223, σκέψη 25, Επιτροπή κατά Ελλάδας, EU:C:2007:642, σκέψη 25).
- 32 Πάντως, η Επιτροπή είναι η μόνη αρμόδια να αποφασίσει αν είναι σκόπιμο να κινήσει τη διαδικασία περί διαπιστώσεως παραβάσεως κράτους μέλους και για ποια καταλογιστέα στο οικείο κράτος μέλος πράξη ή παράλειψη πρέπει να κινηθεί η διαδικασία αυτή (βλ., υπό την έννοια αυτή, αποφάσεις Επιτροπή κατά Γερμανίας, C-431/92, EU:C:1995:260, σκέψη 22, Επιτροπή κατά Γερμανίας, C-476/98, EU:C:2002:631, σκέψη 38, και Επιτροπή κατά Ελλάδας, C-394/02, EU:C:2005:336, σκέψη 28).
- 33 Εν προκειμένω, η Επιτροπή αποφάσισε ως εκ τούτου να κινήσει διαδικασία περί διαπιστώσεως παραβάσεως κράτους μέλους, σύμφωνα με τη γενική πρακτική της στον τομέα της συλλογής των αστικών λυμάτων στους οικισμούς, κατά την οποία, παρά το γεγονός ότι η οδηγία απαιτεί ποσοστό συλλογής 100 %, κινεί τη διαδικασία αυτή μόνο για τους οικισμούς των οποίων το ποσοστό συλλογής είναι χαμηλότερο του 98 % ή όταν το μη συλλεγόν υπόλοιπο 2 % αντιπροσωπεύει ι.π. τουλάχιστον 2 000 μονάδων.
- 34 Βάσει των σκέψεων αυτών, η Επιτροπή, παραιτούμενη μερικώς από το αρχικό αιτητικό της προσφυγής της όσον αφορά ορισμένους οικισμούς, υπό το πρίσμα των στοιχείων που προσκόμισε η Βελγική Κυβέρνηση, ζητεί τελικώς να διαπιστωθεί ότι οι δεκαπέντε οικισμοί που παρατίθενται στη σκέψη 26 της παρούσας αποφάσεως δεν συμμορφώνονται προς την υποχρέωση συλλογής την οποία προβλέπει το άρθρο 3 της οδηγίας.

- 35 Δεν αμφισβητείται ότι οι δεκαπέντε αυτοί οικισμοί παρατίθενται στον πίνακα του παραρτήματος 1 του υπομνήματος αντικρούσεως της Βελγικής Κυβερνήσεως το οποίο κατατέθηκε ενώπιον του Δικαστηρίου στις 15 Οκτωβρίου 2013. Στον πίνακα αυτόν αναγράφεται ότι, κατά την ημερομηνία εκείνη, οι εν λόγω οικισμοί δεν πληρούσαν τις επιταγές του άρθρου 3 της οδηγίας, όπως οριοθετήθηκαν εν προκειμένω από την Επιτροπή.
- 36 Η Βελγική Κυβέρνηση δεν επικαλείται καταστάσεις όπως οι προβλεπόμενες στο άρθρο 3, παράγραφος 1, τελευταίο εδάφιο, της οδηγίας, οι οποίες επιτρέπουν στα κράτη μέλη να προβλέψουν παρέκκλιση από τις υποχρεώσεις που αφορούν την εγκατάσταση αποχετευτικού δικτύου οι οποίες απορρέουν από το άρθρο 3 της οδηγίας.
- 37 Η κυβέρνηση αυτή επισημαίνει εντούτοις ότι η απόφαση της Επιτροπής, όπως απορρέει από τη σκέψη 33 της παρούσας αποφάσεως, είναι εν προκειμένω υπερβολικά αυστηρή και δυσανάλογη, στο μέτρο που οι βελγικοί οικισμοί ως σύνολο διασφαλίζουν ποσοστό συλλογής των αστικών λυμάτων υψηλότερο του 98%. Ως εκ τούτου, ο κίνδυνος για την υγεία και το περιβάλλον είναι πολύ περιορισμένος.
- 38 Επισημαίνεται συναφώς ότι το σύστημα της οδηγίας στηρίζεται στην έννοια του «οικισμού», όπως αυτή ορίζεται στο άρθρο 2 της οδηγίας αυτής. Ως εκ τούτου, οι επίμαχες εν προκειμένω υποχρεώσεις τις οποίες υπέχουν τα κράτη μέλη από τα άρθρα 3 και 4 της οδηγίας αφορούν συγκεκριμένα τους οικισμούς και ποικίλλουν με γνώμονα το μέγεθος των οικισμών αυτών. Ως εκ τούτου, η μη συμμόρφωση προς τις επιταγές της οδηγίας πρέπει να ελέγχεται σε σχέση με κάθε οικισμό εξεταζόμενο κατ' ιδίαν.
- 39 Εν πάση περιπτώσει, κατά πάγια νομολογία, η ύπαρξη παραβάσεως πρέπει να εκτιμάται σε συνάρτηση με την κατάσταση του οικείου κράτους μέλους ως είχε κατά τη λήξη της ταχθείσας με την αιτιολογημένη γνώμη προθεσμίας (βλ. αποφάσεις Επιτροπή κατά Ιταλίας, C-525/03, EU:C:2005:648, σκέψη 14 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία, καθώς και Επιτροπή κατά Ιρλανδίας, C-279/11, EU:C:2012:834, σκέψη 18 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 40 Απαντώντας στις ερωτήσεις του Δικαστηρίου κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Βελγική Κυβέρνηση αναγνώρισε ότι, κατά την ημερομηνία λήξεως της ταχθείσας με την αιτιολογημένη γνώμη προθεσμίας, ήτοι στις 28 Ιουνίου 2011, οι δεκαπέντε οικισμοί τους οποίους αφορούν οι αιτιάσεις της Επιτροπής και οι οποίοι παρατίθενται στη σκέψη 26 της παρούσας αποφάσεως δεν πληρούσαν τις επιταγές περί συλλογής των αστικών λυμάτων τις οποίες προβλέπει το άρθρο 3 της οδηγίας.
- 41 Ως εκ τούτου, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, η υποχρέωση υποβολής του συνόλου των απορρίψεων σε δευτεροβάθμια ή ισοδύναμη επεξεργασία, την οποία προβλέπει το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας, ωσαύτως δεν πληρούνταν (βλ., υπό την έννοια αυτή, Επιτροπή κατά Ελλάδας, EU:C:2007:642, σκέψη 25 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 42 Κατά συνέπεια, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, παραλείποντας να διασφαλίσει τη συλλογή και την επεξεργασία των αστικών λυμάτων των οικισμών του Aywaille, του Baelen, του Blegny, του Chastre, του Grez-Doiceau, του Jodoigne, του Lasne, του Obourg, του Orege, του Orp, του Raeren, του Sart-Dames-Avelines, του Soiron, του Sombrefe και του Yvoir-Anhée, το Βασίλειο του Βελγίου παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 3 και 4 της οδηγίας.
- 43 Η Επιτροπή, παραιτούμενη εν μέρει από το αρχικό αιτητικό της προσφυγής της όσον αφορά ορισμένους οικισμούς, βάσει των στοιχείων που προσκόμισε η Βελγική Κυβέρνηση, ζητεί να διαπιστωθεί ότι οι 31 οικισμοί που παρατίθενται στη σκέψη 27 της παρούσας αποφάσεως δεν συμμορφώνονται προς την υποχρέωση επεξεργασίας των αστικών λυμάτων την οποία προβλέπει το άρθρο 4 της οδηγίας.

- 44 Δεν αμφισβητείται ότι οι 31 οικισμοί αυτοί παρατίθενται στον πίνακα που περιλαμβάνεται στο παράρτημα 1 του υπομνήματος αντικρούσεως της Βελγικής Κυβέρνησεως, στο οποίο επισημαίνεται ότι, κατά την ημερομηνία της 15ης Οκτωβρίου 2013, οι εν λόγω οικισμοί δεν πληρούσαν τις επιταγές του άρθρου 4 της οδηγίας.
- 45 Εν πάση περιπτώσει, η Βελγική Κυβέρνηση δεν αμφισβητεί ότι, κατά τη λήξη της ταχθείσας με την αιτιολογημένη γνώμη προθεσμίας, οι 31 αυτοί οικισμοί δεν διέθεταν σταθμούς επεξεργασίας αστικών λυμάτων ικανούς να λειτουργήσουν και ότι, κατά συνέπεια, οι επιταγές του άρθρου 4 της οδηγίας δεν πληρούνταν.
- 46 Όσον αφορά τους δύο οικισμούς που παρατίθενται στη σκέψη 28 της παρούσας αποφάσεως, διαπιστώνεται ότι, κατά την ημερομηνία καταθέσεως της προσφυγής της Επιτροπής, είχαν σταθμούς επεξεργασίας αστικών λυμάτων, αλλά ότι, αντιθέτως προς τα προβλεπόμενα στο παράρτημα I, σημείο Δ, της οδηγίας, δεν είχαν συλλεγεί δώδεκα δείγματα κατά το πρώτο έτος της λειτουργίας τους.
- 47 Κρίνοντας, ως εκ τούτου, ότι οι οικισμοί αυτοί δεν πληρούσαν ακόμη τις επιταγές του άρθρου 4 της οδηγίας, η Επιτροπή ενέμεινε στην προσφυγή της ως προς αυτούς. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Επιτροπή διευκρίνισε πάντως ότι, όσον αφορά τους δύο οικισμούς αυτούς, δεν είχε την πρόθεση να τροποποιήσει την ημερομηνία κατά την οποία έπρεπε να εκτιμηθεί η ύπαρξη παραβάσεως.
- 48 Η Βελγική Κυβέρνηση δεν αμφισβητεί ότι, κατά τη λήξη της ταχθείσας με την αιτιολογημένη γνώμη προθεσμίας, οι δύο επίμαχοι οικισμοί δεν είχαν σταθμούς επεξεργασίας και ότι, κατά συνέπεια, δεν είχαν συμμορφωθεί προς τις επιταγές του άρθρου 4 της οδηγίας.
- 49 Κατά συνέπεια διαπιστώνεται ότι το Βασίλειο του Βελγίου, παραλείποντας να διασφαλίσει την επεξεργασία των αστικών λυμάτων των οικισμών του Bassenge, του Chaumont-Gistoux, του Chièvres, του Crisnée, de Dalhem, του Dinant, του Écaussinnes, του Estinnes, του Feluy-Arquennes, του Fexhe-Slins, του Fosses-la-Ville, του Godarville, του Hannut, του Havré, του Jurbise, του Le Rœulx, του Leuze, του Lillois-Witterzée, του Profondeville, του Rotheux-Neuville, του Saint-Georges-sur-Meuse, του Saint-Hubert, του Sirault, του Sprimont, του Villers-la-Ville, του Villers-le-Bouillet, του Virginal-Hennuyères, του Walcourt, του Welkenraedt, του Wépion και του Wiers, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 4 της οδηγίας.
- 50 Η Βελγική Κυβέρνηση επικαλείται, όσον αφορά την καθυστέρηση στην υλοποίηση των αναγκαίων έργων για τη συλλογή και τη δευτεροβάθμια επεξεργασία των αστικών λυμάτων, καθώς και τη μετέπειτα παράβαση των υποχρεώσεων τις οποίες υπέχει από τα άρθρα 3 και 4 της οδηγίας, τους υλικούς, τεχνικούς και δημοσιονομικούς περιορισμούς που αντιμετώπιζε η Περιφέρεια της Βαλλωνίας.
- 51 Επισημαίνεται ότι ο νομοθέτης της Ένωσης, έχοντας επίγνωση του μεγέθους των έργων υποδομής που απαιτούσε η εφαρμογή της οδηγίας και το κόστος που συνεπαγόταν η πλήρης εκτέλεσή της, παρέσχε στα κράτη μέλη προθεσμία πολλών ετών για την εκπλήρωση των υποχρεώσεών τους, η οποία έληξε εν προκειμένω στις 31 Δεκεμβρίου 2005. Εν πάση περιπτώσει, κατά πάγια νομολογία, τα κράτη μέλη δεν μπορούν να επικαλούνται εσωτερικές δυσχέρειες για να δικαιολογήσουν τη μη τήρηση των υποχρεώσεων που υπέχουν από το δίκαιο της Ένωσης (βλ., υπό την έννοια αυτή, αποφάσεις Επιτροπή κατά Ελλάδας, C-407/09, EU:C:2011:196, σκέψη 36 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία, καθώς και Επιτροπή κατά Ιρλανδίας, EU:C:2012:834, σκέψη 71).
- 52 Κατόπιν των ανωτέρω, διαπιστώνεται ότι το Βασίλειο του Βελγίου, παραλείποντας να διασφαλίσει τη συλλογή και την επεξεργασία των αστικών λυμάτων των οικισμών του Aywaille, του Baelen, του Blegny, του Chastre, του Grez-Doiceau, του Jodoigne, του Lasne, του Obourg, του Oreye, του Orp, του Raeren, του Sart-Dames-Avelines, του Soiron, του Sombreffe και του Yvoir-Anhée, καθώς και την επεξεργασία των αστικών λυμάτων των οικισμών του Bassenge, του Chaumont-Gistoux, του Chièvres, του Crisnée, de Dalhem, του Dinant, του Écaussinnes, του Estinnes, του Feluy-Arquennes, του

Fexhe-Slins, του Fosses-la-Ville, του Godarville, του Hannut, του Havré, του Jurbise, του Le Rœulx, του Leuze, του Lillois-Witterzée, του Profondeville, του Rotheux-Neuville, του Saint-Georges-sur-Meuse, του Saint-Hubert, του Sirault, του Sprimont, του Villers-la-Ville, του Villers-le-Bouillet, του Virginal-Hennuyères, του Walcourt, του Welkenraedt, του Wépion και του Wiers, του Gaurain-Ramecroix και του Hélécine, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 3 και 4 της οδηγίας.

Επί των δικαστικών εξόδων

- ⁵³ Κατά το άρθρο 138, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, εφόσον υπάρχει σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Δεδομένου ότι η Επιτροπή ζήτησε να καταδικασθεί το Βασίλειο του Βελγίου στα δικαστικά έξοδα και ότι διαπιστώθηκε η ύπαρξη παραβάσεως, πρέπει να καταδικασθεί το κράτος μέλος αυτό στα δικαστικά έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πέμπτο τμήμα) αποφασίζει:

- 1) Το Βασίλειο του Βελγίου, παραλείποντας να διασφαλίσει τη συλλογή και την επεξεργασία των αστικών λυμάτων των οικισμών του Aywaille, του Baelen, του Blegny, του Chastre, του Grez-Doiceau, του Jodoigne, του Lasne, του Obourg, του Oreye, του Orp, του Raeren, του Sart-Dames-Avelines, του Soiron, του Sombreffe και του Yvoir-Anhée, καθώς και την επεξεργασία των αστικών λυμάτων των οικισμών του Bassenge, του Chaumont-Gistoux, του Chièvres, του Crisnée, de Dalhem, του Dinant, του Écaussinnes, του Estinnes, του Feluy-Arquennes, του Fexhe-Slins, του Fosses-la-Ville, του Godarville, του Hannut, του Havré, του Jurbise, του Le Rœulx, του Leuze, του Lillois-Witterzée, του Profondeville, του Rotheux-Neuville, του Saint-Georges-sur-Meuse, του Saint-Hubert, του Sirault, του Sprimont, του Villers-la-Ville, του Villers-le-Bouillet, του Virginal-Hennuyères, του Walcourt, του Welkenraedt, του Wépion και του Wiers, του Gaurain-Ramecroix και του Hélécine, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 3 και 4 της οδηγίας 91/271/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1991, για την επεξεργασία των αστικών λυμάτων.
- 2) Καταδικάζει το Βασίλειο του Βελγίου στα δικαστικά έξοδα.

(υπογραφές)